

ЗАСТОСУВАННЯ СИСТЕМИ САМОПІЗНАННЯ ТА САМОВДОСКОНАЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ В СУЧАСНІЙ ПЕДАГОГІЧНІЙ ПРАКТИЦІ

Самодіагностика та самотестування, як методичні особливості системи самопізнання та самовдосконалення особистості, виконують актуальне практичне завдання зі зміцнення ментального імунітету, формування самосвідомості розумно мислячого суб'єкта, який втілює ідею гуманізму в освітньому середовищі. Як сукупний когнітивно-аксіологічний продукт, ці методики становлять собою цілісну, логічно обґрунтовану систему методів, правил, прийомів з дослідження тонкоматеріальних тіл у емоційно-вольових та ментально-чуттєвих проявах, у поліфункціональних комунікацій сучасного освітнього середовища.

Ключові слова: система самопізнання та самовдосконалення особистості, самодіагностика, самотестування, розумно мислячий суб'єкт педагогічного процесу, ментальний імунітет.

Розумно мислячою людиною сучасності уявляється образ вчителя, вихователя, викладача, здатного генерувати в освітнє середовище настановлення духовно-морального змісту у частині кращих здобутків людського розуму і волі. Суть таких генерацій полягає в дотриманні стійкого балансу рівнозначних за призначенням, основних складових педагогічного процесу — виховання та навчання. Структурно-змістова компонента — виховання, свідомо винесена на перше місце, з метою підкреслити неподільність, взаємообумовленість та рівноцінність складових освітньої системи, одна з яких несправедливо віднесена на другорядний план унаслідок інтенсифікації технологій навчання. Забезпечення рівноваги у вихованні та навчанні досягається, серед інших умов, завдяки розумінню кожним учасником навчально-виховного процесу, і насамперед педагогом-вихователем, необхідності вирішення цієї проблеми.

Історично незмінним і обґрунтованим залишається факт свідомого пізнання особистісного «я» кращими представниками людства. Такий процес настільки ж необхідний, наскільки й корисний для «людини розумної», спрямованої на самовдосконалення своїх моральних якостей. Професійне зростання, як внутрішня потреба досягнень, є наслідком системного самоконтролю, самоаналізу, самодисципліни [1].

Дослідження свідчать, що педагог, який свідомо увійшов у систему самопізнання, стає прикладом законослухняності, відповідального ставлення до своїх професійних обов'язків. Самопізнання є вагомим аргументом щодо розвитку інтелектуальних, моральних, духовних сил, спрямованих на творчі досягнення у соціально-орієнтованих комунікаціях [2]. Такою авторською системою є система самопізнання і самовдосконалення особистості, викладена у філософській

праці Е. Пінковської, із загальною назвою «Спаси і збережи» [3; 4; 5]. Відповідно до неї, пізнаючи себе, зміцнюючи свій розум і волю, особа набуває статусу розумно мислячої, здатної на почуття щирості і «любові до ближнього і прощення ворога свого», слугуючи особистим прикладом людяності, громадянськості та професіоналізму.

Надзвичайно виразною постає проблема сучасного освітнього середовища, яка полягає у диспропорції виховних і навчальних технологій, упроваджуваних у навчально-виховному процесі. Її вирішення є актуальним завданням на рівні соціально значущого запиту — формування розумно мислячого суб'єкта, здатного втілювати ідею гуманізму у поліфункціональних комунікаціях. Досягнення такої мети стає можливим, на наш погляд, завдячуючи широкомасштабному впровадженню в педагогічну практику системи самопізнання і самовдосконалення, адаптованої до умов сучасного освітнього середовища. Носієм ідеї самопізнання за переконанням та обов'язком повинен і може стати педагог, спрямований до професійного, комунікаційного, особистісного самовдосконалення.

Період глобальних змін, зумовлений зміною епох, ідей, світоглядних орієнтирів, висуває особливі вимоги до тих, хто за визначенням та покликанням приймає на себе відповідальність за майбутнє нового покоління, у більшій своїй частині, безумовно, розумного, законслухняного, яке потребує до себе непересічної уваги з боку досвідчених професіоналів — викладачів, учителів, вихователів. Сучасному вчителю стає все складніше орієнтуватися в інформаційному просторі, насиченому інноваційними підходами в отриманні та опрацюванні необхідної інформації для забезпечення потреб освітнього процесу, більшою мірою орієнтованого на навчання, і все складнішим стає завдання керування цим процесом. Йдеться про застосування виховних технологій, спрямованих на формування розумно мислячої особи, яка вмє «любити ближнього і прощати ворога».

У такому розумінні система самопізнання та самовдосконалення особистості, на сучасному етапі розвитку суспільної свідомості, може стати однією з провідних виховних технологій, що покликана гармонізувати особистий ресурс сил у структурі тонкоматеріальних тіл: пам'яті, бажань, емоцій, думок.

Педагогічний досвід вказує на існуючу готовність педагогів різних категорій (учитель початкової школи, учитель-предметник, класний керівник, соціальний педагог, вихователь інтернатного закладу, заступник директора з виховної роботи) до сприйняття системи самопізнання та застосування її у практику виховних дій. На основі представлених статусних категорій надамо вибірковий аналіз, який є наслідком проведеного науково-методичного семінару «Культура взаємин суб'єктів педагогічного процесу в умовах сучасного освітнього середовища» (далі — семінар), учасниками якого стали всі

вищевказані категорії педагогів міста Черкаси та Черкаської області. Науково-методичний семінар проводився у період 2012-2013 навчального року для слухачів курсів підвищення кваліфікації на базі Черкаського обласного інституту післядипломної освіти педагогічних працівників та для педагогів міста Черкаси на базі методичного кабінету установ освіти.

Методологічні параметри семінару, включаючи мету, завдання, предмет, мотивацію, ґрунтуються на теоретико-методичних засадах системи самопізнання і самовдосконалення особистості [2; 3; 4; 5] і доступні для сприйняття та розуміння його учасниками. Метою семінару визначено свідоме формування внутрішньої культури суб'єкта педагогічної діяльності на основі системи самопізнання і самовдосконалення особистості.

У контексті заявленої мети сформульовано завдання — застосування методик самодіагностики та самотестування у реальних умовах педагогічної практики вчителя. Предметом дослідження виступає особистий ресурс тонкоматеріальних тіл: бажання, емоції, почуття, думки. З метою психолого-педагогічного спілкування був запропонований перелік питань, який розкриває внутрішню готовність педагога до сприйняття основ системи самопізнання і самовдосконалення особистості. Серед них: усвідомлення категорій «добра» і «зла», взаємозв'язок між протилежними якостями (усвідомлення особистої межі між «добром» і «злом»), тотожність психолого-педагогічних понять: сумніви, страх, гордоці, страждання, знання, уміння вибачати, незадоволеність досягнутим, культура бажань, емоцій, почуттів, думок. З метою дослідження власних тонкоматеріальних тіл на семінарі, як підкреслено вище, застосовувалась методика само тестування [7] та методика самодіагностики з використанням діагностичної таблиці «Леонардо», таблиці «Почуттів», таблиці «Уміння розмірковувати» [4, с. 435-436]. Мотивом семінару став відомий вислів Конфуція: «Досконала людина все шукає в собі, нікчемна — в інших».

Надамо загальну характеристику застосованих методик системи самопізнання і самовдосконалення особистості в контексті сприйняття їх учасниками науково-методичного семінару. Однією з таких методик є самодіагностика, яка розглядається як процедура вивчення особистістю самої себе з використанням спеціальних прийомів. У системі самопізнання та самовдосконалення особистості головним інструментом дослідження виступає таблиця «Леонардо», таблиця «Почуттів», таблиця «Уміння розмірковувати» [4, с. 435-436]. Функціонально самодіагностика призначена для виявлення неповноцінних якостей у бажаннях, емоціях, почуттях, думках та пам'яті, з наступною поступенево-поступовою трансформацією їх у ціннісно-орієнтований ресурс добродійних якостей цілісної структури тонкоматеріальних тіл.

В аналітико-практичному аспекті, методика самодіагностики дає можливість виявити особистий рівень сил і здібностей як людини розумно (низький рівень, відповідно до третього рівня таблиці «Леонардо»), розумно душевної (середній рівень, відповідно до четвертого рівня таблиці «Леонардо»), розумно мислячої (високий рівень, відповідно до п'ятого рівня таблиці «Леонардо»). При цьому другий рівень таблиці «Леонардо» буде відображати структурно-змістові елементи моделі тіла пам'яті у їхньому функціональному виразі, третій рівень — моделі тіла бажань, четвертий рівень — моделі тіла емоцій, п'ятий рівень — моделі нижчого ментального тіла (нижче «я»).

Наповнюваність тонкоматеріальних тіл якостями, необхідними для забезпечення соціально-орієнтованих ролей освітнього середовища (вихователь, учитель, викладач), зумовлюється опануванням закономірних етапів з усвідомлення себе, у досягненні ментальної працездатності в низькому, середньому, високому вимірі. Поступенево-поступовий перехід від низького способу мислення до високого, відповідно до формату «я + вони», «вони і я», «вони + я», забезпечується системною самооцінкою емоційно-вольової та ментально-чуттєвої компоненти тонкоматеріальних тіл у прикладній педагогічній діяльності. Процедурно самодіагностика виконує ряд логічно обґрунтованих функцій:

- гносеологічну — системне самоспостереження і самоаналіз за емоційно-вольовою та ментально-чуттєвою компонентою в структурі тонкоматеріальних тіл у соціально напружених ситуаціях;
- аксіологічну — об'єктивація самооцінки особистісних проявів (чеснот та недоліків) у процесі поліфункціональних соціально значущих комунікацій;
- праксіологічну — самокорекція неповноцінних якостей під час соціальних, професійних, міжособистісних комунікацій з використанням ментально-часових характеристик («після», «під час», «до» виникнення події, явища, ситуації).

Аналіз засвідчує, що засвоєння зазначених функцій самодіагностики стало можливим для тих учасників семінару, хто, долаючи страх власної недосконалості, зміг надати об'єктивну самооцінку тонкоматеріальних тіл (на момент дослідження), виокремлюючи ряд своїх неповноцінних якостей в бажаннях та емоціях (відповідно до четвертого рівня таблиці «Леонардо»). Таких респондентів виявилось понад 70 %, у тому числі понад 30 % виявили в собі наявність не лише неповноцінних, але й негативних якостей (відповідно до третього та другого рівнів таблиці «Леонардо»), що свідчить про достатній рівень об'єктивації самооцінки і підтверджує можливість створення для них індивідуальної програми з подальшого самовдосконалення. Слід підкреслити, що оволодінню праксіологічною функцією само-

діагностики, яка полягає в самокорекції виявлених неповноцінних якостей, сприяла методика самотестування.

Метод самотестування становить собою емпірико-аналітичну процедуру, яка відповідає критеріям дослідження особистого психофізичного ресурсу сил і ґрунтується на комплексі тестів, структурованих за тонкоматеріальними тілами у збірнику тестів «Самодіагностика» [7], складеному на основі серії книг «Спаси і збережи» Е. Піньковскої [4; 5; 6] та адаптованому до навчально-методичних цілей. Робота над тестами передбачає розвинену здатність до самоорганізації і самодисципліни, а також системний самоконтроль за можливими якісними змінами в процесі самопізнання.

Для повного уявлення про особливості самотестування введемо визначення тесту стосовно системи самопізнання і самовдосконалення особистості у такому формулюванні: тест — це система самоцінок за заданими критеріями, яка є наслідком уніфікованого самоаналізу тонкоматеріальних тіл (бажань, емоцій, думок та пам'яті). Самооцінку, у цьому контексті, будемо розглядати як результат системного самоспостереження, самоконтролю та самоаналізу за станом тонкоматеріальних тіл, як прояв реальних здібностей та вмінь суб'єкта самопізнання у поліфункціональних комунікаціях. Самоаналіз розглядається як процес і результат дослідження взаємообумовленого, взаємозалежного зв'язку в структурі тонкоматеріальних тіл: спонука → думка → почуття → слово → діло.

Конструкція тестів є такою, що в їхній преамбулі (чи назві) закладено мету та завдання пропонованого самотестування, залежно від предмета дослідження. Наприклад: «Здорова тілом і духом людина, яка вона?» [7, с. 6]. Очевидно, що у преамбулі тесту закладено мету і програму поточного дослідження, яке полягає в оцінюванні власного фізичного, морального та духовного здоров'я, з можливістю вибору способу його зміцнення. Предметом дослідження, як означено вище, виступають бажання, емоції, почуття, думки суб'єкта самодіагностики у динаміці розвитку добродійних якостей.

Метою самотестування є досягнення об'єктивної самооцінки виявлених в собі неповноцінних якостей, з наступною трансформацією їх у більш високі. Зміст тестів уміщує цілісну характеристику досліджуваної компоненти у структурі тонкоматеріальних тіл (пам'яті, бажань, емоцій, думок), відображаючи рівень особистих досягнень (низький, середній, високий), проявлений у діяльній праці. Правила самотестування прості і сприяють об'єктивації оцінки результатів:

- ретельний погляд на особисті неповноцінні якості — аналіз наповненості їх нецінними якостями чи ненаповненості їх цінними якостями (безстрашність);
- точність самооцінки досліджуваної якості — без перебільшення особистих чеснот та применшення недоліків (правдивість);

- сприйняття себе таким, який є — незважаючи на обставини та не зосереджуючи уваги і сил на пошуку винних ззовні (вдячність);
- наслідування змісту уніфікованої програми особистих якісних перетворень: стати сьогодні краще, ніж був учора (відповідальність).

Аналіз переконує, що виконання зазначених правил сприяло формуванню зацікавленості серед учасників семінару до самотестування, зокрема для більш наполегливих і відповідальних (їхня чисельність понад 30 %) процедура з дослідження внутрішнього ресурсу сил стала корисною та цілеспрямованою.

Слід зазначити, що на якість самотестування суттєво впливає конструкція тесту. Конструкція тесту із самодіагностики становить собою набір висловлювань й оцінок за окремими якостями в структурі тонкоматеріальних тіл, стосовно аналізованої проблеми або ситуації. Оцінки прийняті за спрощеною схемою: типу «так» чи «ні». Шкала тестів має цифрові оцінки у вигляді рейтингових коефіцієнтів (у процентному вираженні), характеризує вибір ступеня особистої згоди. Конструкція тестів, у частині характерних висловлювань, передбачає можливість об'єктивної самооцінки суб'єктом самодіагностики, залежно від ступеня його правдивості. Кожний тест має ключ, який дає змогу опрацювати отриману інформацію відповідно до мети тестування. Головним ключем самотестування виступає питання «А ти?», який спонукає до ефективної порівняльної оцінки особистих сил, здібностей, навичок, умінь із закладеною у тестах моральною нормою, наближеною до ідеалу, що підтверджує проведений аналіз. Отримані результати із самотестування (у дослідженні певної якості, наприклад: миролюбності, правдивості, вдячності, відповідальності) стимулювали здорову зацікавленість серед учасників семінару та сприяли поглибленому самоаналізу особистісних проявів у структурі тонкоматеріальних тіл.

Побудова тестів із самодіагностики відповідає загальноприйнятим правилам, які сприяють розумінню мети та завдань, закладених у запитаннях:

- висловлювання короткі, мають не більше одного підрядного речення. Наприклад, «Здорова людина турбується про свій духовний розвиток. А ти?» [7, с. 6, тест 1.1]. У цьому випадку коротко та чітко сформульоване питання передбачає однозначну відповідь: «так» чи «ні». Правдива відповідь дозволяє перейти до наступного висловлювання та у прикінцевому підсумку отримати певну кількість відповідей «так» чи «ні», сумірних із рейтинговим коефіцієнтом, у процентному вираженні;
- висловлювання доступні до розуміння й усвідомлення суб'єктом самодіагностики (респондентом). Наприклад, «Здорова

- людина здатна допомогти більш слабкому. А ти?» [7, с. 6]. Внаслідок об'єктивації самооцінки із зазначеної проблеми можна зрозуміти ступінь особистої безкорисливості у наданні допомоги тому, хто її потребує та звертається по неї, усвідомити ступінь співучасті, співпричетності, співчуття у вирішенні конкретної ситуації;
- висловлювання не містять натяку на правильну, схвальну або очікувану відповідь. Наприклад: «Здорова людина володіє своїм тілом, своїми емоціями, бажаннями. А ти?» [7, с. 6]. Об'єктивація самооцінки закладена безпосередньо у запитанні «А ти?» і виявляє ступінь власної правдивості, дає змогу проаналізувати здатність до самокерування бажаннями, емоціями, почуттями, думками, пам'яттю;
 - тест не містить речень, у яких висловлюється винятково позитивні чи негативні судження. Наприклад, «Здорова людина здатна сприйняти і проаналізувати будь-яку інформацію, будь-яку ситуацію. А ти?» [7, с. 6]. Конструкція тестує дає змогу визначити сумірність власних сил у виборі головного з числа другорядних аргументів і фактів безпосередньо в процесі дослідження своїх тонкоматеріальних тіл;
 - у кожному висловлюванні тесту стверджується (досліджується) що-небудь одне (певна якість). Наприклад, «Здорова духом і тілом людина, яка вона?» [7, с. 6]. У цьому випадку вибудовується психофізичний портрет здорового духом і тілом розумно мислячого суб'єкта самодіагностики й надається можливість з'ясувати ступінь особистого здоров'я за визначеними у тесті параметрами, тобто предметом дослідження виступає власне здоров'я.

Проведене самотестування засвідчує доступність до сприйняття, розуміння та усвідомлення закладеного у тестах інформаційно-аналітичного ресурсу, призначеного для самоаналізу стану фізичного тіла і тіла пам'яті, бажань і емоцій, почуттів і думок, стосовно явищ та подій, що відбуваються у реальному житті. Аналіз свідчить, що поетапне дослідження кожного з власних тонкоматеріальних тіл дає суб'єкту самопізнання змогу трансформувати проявлені в собі недоліки, перетворюючи їх на більш високі моральні якості. Свідома взаємодія з тонкоматеріальними тілами розкриває логіку взаємозв'язку між ними: міцна пам'ять формує помірність у бажаннях й емоційну стриманість, створює душевну рівновагу, підтримує фізичну бадьорість, отже всіляко сприяє зміцненню вольового, емоційного, ментального імунітету для творчої самореалізації.

У пропонованій системі тестів не існує жодних обмежень: вікових, статевих, національних, расових, статусних, політичних для людини, спрямованої до самовдосконалення, яка долає особистий шлях

якісних трансформацій виявлених в собі неповноцінних якостей у вищі їх прояви. Аналіз підтверджує, що проведене в рамках науково-методичного семінару самотестування викликало незмінний інтерес серед учасників — учителів різних категорій до пізнання та вдосконалення особистих якостей.

Повертаючись до характерних особливостей тестів із самодіагностики, слід акцентувати, що їхні структурно-змістові компоненти мають базові характеристики, які притаманні будь-яким тестам: надійність, валідність, об'єктивність, універсальність. Надійність, як одна з найважливіших характеристик, засвідчує ступінь стійкості досліджуваної якості безпосередньо у процесі самодіагностики за заданими параметрами (наприклад, миролюбності, правдивості, відповідальності, вдячності). Стосовно самотестування, предметом якого слугують тонкоматеріальні тіла (бажання, емоції, думки, пам'ять), надійність розглядається як здатність до самокерування цими тілами у режимі поступенево-поступових якісних трансформацій у межах заявлених завдань, відповідно до місця і часу проведення самоаналізу («тут і зараз»). Наприклад, тест «Здорова тілом і духом людина, яка вона?» [7, с. 6] уміщує показники надійності щодо відповідального ставлення до свого здоров'я, вдячності за все, що надано життям, правдивої самооцінки з уміння керувати власними бажаннями та емоціями, миролюбного досягнення планових цілей та завдань.

Унаслідок системного самоаналізу активізованої до трансформації якості (яка закладена у конструкції кожного тесту) виявляється внутрішня готовність суб'єкта самодіагностики (у нашому випадку слухача семінару) до власних перетворень, досягається певний рівень об'єктивації самооцінки (низький, середній, високий), складається цілісне уявлення про подальший план дій із самопізнання і самовдосконалення, що підтверджує проведений аналіз підсумків семінару. Слід акцентувати, що у ролі того, хто тестується та перевіряє результати тесту, виступає одна особа, на яку покладено повну та одноосібну відповідальність як за дотримання процедури тестування, так і за об'єктивність висновків. Узагальнений досвід засвідчує цінність такої процедури, яка сприяє формуванню самостійності у прийнятті важливих рішень та особисту відповідальність за їх реалізацію в процесі педагогічної діяльності.

У підсумку можна констатувати, що самодіагностика та самотестування, як методичні особливості системи самопізнання і самовдосконалення особистості, несуть у собі актуальні практичні завдання стосовно зміцнення ментального імунітету, формування самосвідомості розумно мислячого суб'єкта, який здатний втілювати ідею гуманізму у міжособистісних, професійних, соціальних комунікаціях.

Самотестування як інтегральна характеристика засвідчує унікальну можливість проведення універсальної самодіагностики у стру-

ктурі тонкоматеріальних тіл суб'єкта самопізнання. Завдячуючи умовам надійності досягається стійкість характерних взаємозв'язків у бажаннях, емоціях, думках (хочу → можу → потрібно). Застосування порівняльного аналізу дає змогу підтвердити валідність результатів самооцінки досліджуваних компонентів у структурі тонкоматеріальних тіл, провести самокорекцію активізованих неповноцінних якостей, змоделювати образ, наближений до ідеального, виходячи з універсально-унікальної програми особистісних досягнень. Як сукупний когнітивно-аксеологічний продукт, зазначені методики становлять собою цілісну, обґрунтовану систему методів, правил, прийомів з дослідження внутрішнього ресурсу сил, вираженого емоційно-вольовими та ментально-чуттєвими проявами у поліфункціональних комунікаціях сучасного освітнього середовища.

Література

1. Бех І.Д. Виховання особистості : у 2-х кн. Кн. 1. Особистісно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади / І.Д. Бех. — К. : Либідь, 2003. — 280 с.
2. Євтух М.Б. Культура взаємин : підручник. — 3-тє вид., переробл. і допов. / М.Б. Євтух, Т.В. Черкашина. — Черкаси : Видавець Чабаненко Ю.А., 2012. — 340 с.
3. Пиньковская Э.А. Спаси и сохрани : в 3-х т. Т. 1: Кто ты? / Э.А. Пиньковская. — Черкасы : Издатель Чабаненко Ю.А., 2011. — 814 с.
4. Пиньковская Э.А. Спаси и сохрани : в 3-х т. Т. 2. Эгология / Э.А. Пиньковская. — Черкасы : Издатель Чабаненко Ю.А., 2012. — 438с. + 3 таблицы.
5. Пиньковская Э.А. Спаси и сохрани : в 3-х т. Т. 3. Детектор лести / Э.А. Пиньковская. — Черкасы : Издатель Чабаненко Ю.А., 2013. — 436 с. + 3 таблицы.
6. Самодиагностика: сборник тестов : учебное пособие / под общей редакцией Н.Б. Евтуха, Т.В. Черкашиной. — Черкасы : Издатель Чабаненко Ю.А., 2010. — 240 с.

Самодиагностика и самотестирование, отражая методические особенности системы самопознания и самосовершенствования личности, выполняют актуальную практическую задачу по укреплению ментального иммунитета, формированию самосознания разумно мыслящего субъекта, несущего идею гуманизма в образовательную среду. Как совокупный когнитивно-аксиологический продукт, указанные методики представляют собой целостную, логически обоснованную систему методов, правил, приемов по изучению структуры тонкоматериальных тел, выраженную эмоционально-волевыми и ментально-чувственными проявлениями в приложении к полифункциональным коммуникациям субъекта педагогического процесса.

Ключевые слова: *система самопознания и самосовершенствования личности, самодиагностика, самотестирование, разумно мыслящий субъект педагогического процесса.*

T. V. Cherkashyna

Application of Self-Knowledge and Self-Perfection in Modern Pedagogical Practice

The Institute of Higher Education, the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine (9 Bastionna Str., Kiev, Ukraine)

Self-diagnosis and self-test, while reflecting the methodological features of the system of self-knowledge and self-perfection, perform the topical practical task of strengthening the mental immune system, formation of self-consciousness of a reasonably thinking individual who applies the idea of humanism in the educational environment. As the cumulative cognitive axiological product, these methods constitute a comprehensive, logically based system of methods, rules, techniques of studying the structure of the subtle bodies, expressed by emotional and volitional mental-sensory manifestations, as well as in the multifunctional communications of the subjects in the pedagogical process.

Self-test, as an integral characteristic, indicates a unique opportunity of universal self-diagnosis in the structure of the subtle bodies of the subject of self-knowledge. Under the terms of reliability it allows to predict the instability of the characteristic chain «I want – I can – I need» through using comparative analysis, to confirm the validity of self-evaluation of individual qualities, to make self-correction of activated inferior properties, to simulate the internal image which is close to the ideal, based on the unique, individual program of personal achievements.

Keywords: *system of self-knowledge and self-perfection of personality; self-diagnosis; self-test; reasonably thinking subject in pedagogical process.*

References

1. Bekh, I. D. (2008). *Vykhovannia osobystosti* [Education of Personality]. Kyiv: Lybid.
2. Yevtukh, M. B., & Cherkashyna, T. V. (2012). *Kultura vzaiemyn* [Culture of Relations] (3rd ed.). Cherkasy: Vydavets Chabanenko Yu. A.
3. Pinkovskaia, E. A. (2010). Kto ty? [Who are You?]. In *Spasi i sokhrani: Vol. 1*. Cherkassy: Izdatel Chabanenko Yu. A.
4. Pinkovskaia, E. A. (2011). Egologia [Ego-logy]. In *Spasi i sokhrani: Vol. 2*. Cherkassy: Izdatel Chabanenko Yu. A.
5. Pinkovskaia, E. A. (2012). Detektor lesti [Flattery Detector]. In *Spasi i sokhrani: Vol. 3*. Cherkassy: Izdatel Chabanenko Yu. A.
6. Yevtukh, M. B., & Cherkashyna, T. V. (Eds.). (2010). *Samodiagnostika. Sbornik testov* [Self-Diagnostics. Collected Tests]. Cherkassy: Izdatel Chabanenko Yu. A.